VECTORII POLITICII EXTERNE A MOLDOVEI – SUBIECT DE DREPT INTERNAȚIONAL ÎN PERIOADA DOMNITORULUI ȘTEFAN cel MARE

Alexandru ROMAN, Alexandrina IOVIȚĂ

Investigarea tematicii vectorilor politicii externe moldoveneşti în context istoric se realizează în baza documentelor istorice inedite, precum şi a unor informaţii sumare din literatura de specialitate.

În situaţia insuficienţei istoriografice, ne bazăm pe letopiseţele timpului, ţinând cont şi de faptul că, în 1502, s-a încheiat traducerea în limba germană a letopiseţului lui Ştefan cel Mare, numit şi *Cronica moldo-germană.* Fiind un fenomen unic în felul său, deja într-o perioadă relativ scurtă de la fondarea statului şi devenirii lui subiect al dreptului internaţional, alcătuitorii au perfectat preponderent în limba slavonă, germană şi polonă *Letopiseţele moldoveneşti, Cronica moldo-polonă, Cronica moldo-rusă* etc. Astfel, vectorii politicii externe a Moldovei medievale, devenită după recunoaşterea independenţei ei de stat un subiect al dreptului internaţional (1365), au fost determinaţi de circumstanţele agravante când în perioada domniei lui Ştefan cel Mare (1457-1504), la tradiţionala rivalitate ungaro-polonă pentru

hegemonie în teritoriile extracarpatice, se adăuga şi al treilea factor – Imperiul Otoman. Deşi, către sfârşitul sec. al XV-lea, era încă un stat relativ tânăr, în comparaţie cu Ungaria, Polonia, Bulgaria, dar mai vechi decât Ucraina şi de-o vârstă cu Statul Rus Moscovit, graţie mijloacelor diplomatice, Ţara Moldovei a reuşit să-şi salveze existenţa statală şi să asigure continuitatea unei vieţi politice autonome [1, p. 164]. Direcţiile prioritare ale diplomaţiei moldoveneşti pe arena internaţională, promovată abil de marele domnitor circa o jumătate de secol consecutiv, erau determinate preponderent de calităţile sale de strateg şi diplomat iscusit. El a urmărit mereu scopul să aibă relaţii bune cu toţi vecinii şi să nu fie angrenat în lupte, concomitent pe două fronturi. În politica externă se evidenţiau câteva *domenii importante: relaţiile cu Polonia şi Ungaria, cele cu Imperiul Otoman şi vecinii săi din estul Europei – cu Rusia şi Hanatul tătarilor din Crimeea*.

În contextul conjuncturii politico-diplomatice, chiar de la începutul domniei sale, Ştefan al III-lea s-a orientat spre Polonia şi, ca rezultat al negocierilor diplomatice, în aprilie 1459 a semnat Tratatul moldo-polon de la Overchelăuţi. Prin acest tratat interstatal se urmărea normalizarea relaţiilor cu Polonia, fiind recunoscută pe plan internaţional domnia lui Ştefan cel Mare. Pentru a-i da mai multă autoritate, domnitorul a recunoscut formal suzeranitatea regală (aceasta fiind o uzanţă diplomatică a timpului său), a puternicului vecin din nord – regele Poloniei, lăsându-i în continuare sub dominaţia sa cetatea Hotinului (care, conform înţelegerii bilaterale din 1462, în anul următor reintră în posesia Moldovei). Concomitent, el a promis că, personal va depune omagiul de vasalitate când va veni regele polonez în regiunea de graniţă. Acest jurământ a fost confirmat apoi, la 2 martie 1462, când au jurat credinţă separat mitropolitul Moldovei şi boierii de frunte ai ţării. Bunele relaţii interstatale cu Polonia în timpul regelui Cazimir al IV-lea cel Mare sunt confirmate şi de privilegiile comerciale acordate negustorilor polonezi în Moldova, de prevederile Tratatului moldo-polon din 28 iulie 1468, precum şi de ajutorul militar acordat uneori în lupta antiotomană, deşi Polonia nu s-a dovedit a fi un aliat important în această cauză. Totuşi erau oportune relaţiile bune cu ea, îndeosebi pentru a neutraliza pretenţiile de suzeranitate ale Ungariei asupra Moldovei. Ulterior, după 1489, raporturile bilaterale s-au înrăutăţit din cauza relaţiilor de vasalitate faţă de regele Ungariei. Deşi pretextul oficial al campaniei poloneze din 1497 era eliberarea cetăţilor Chilia şi Cetatea Albă, ei au asediat Suceava, care a eşuat. Părăsind Moldova, pe drumul de retragere, domnitorul moldovean l-a atacat pe regele polonez Jan Albert în Codrii Cosminului (26 octombrie 1497) şi i-a adus o înfrângere zdrobitoare. Doar în aceste circumstanţe şi după organizarea represaliilor de pedepsire, a schimburilor de solii şi tratative, cu medierea Ungariei, a fost încheiat un tratat de pace bilateral moldo-polonez (1499).

Însă obedienţa faţă de vecinul din nord l-a făcut pe regele Ungariei Matia Corvin să-l considere pe Ştefan al III-lea trădător. În cadrul promovării interesului naţional al Moldovei, în iunie 1462, domnitorul a profitat de ofensiva Imperiului Otoman împotriva Valahiei şi Regatului Ungariei, asediind, la 22 iunie, garnizoana ungară de la Chilia, staţionată acolo în baza unui acord din 1448. Deşi această primă tentativă a suferit eşec, în ianuarie 1465, Ştefan cel Mare a reuşit, totuşi, să reintegreze cetatea Chilia la teritoriul Moldovei [2], eveniment ce a condus la intensificarea crizei în relaţiile cu Ungaria**.** Raporturile bilaterale s-au acutizat în 1467, când domnitorul a profitat de conflictul dintre Cazimir al IV-lea şi Matia Corvin, sprijinind şi răscoala saşilor împotriva regelui ungar. În aceste circumstanţe, Matia Corvin a intrat în Moldova cu scopul de a tranşa problema moldoveană în favoarea intereselor ungare. Deşi era o agresiune evidentă, domnitorul a iniţiat negocieri moldo-maghiare la Roman, dar adversarul său a continuat pârjolirea Moldovei de Vest până la trecătorile montane spre Ardeal. În aşa situaţie, bătălia decisivă s-a dat la Baia – prima capitală a ţării, în noaptea de 14 spre 15 decembrie 1467, fiind câştigată de Ştefan cel Mare. Însă puterea suzerană, Polonia, n-a intervenit direct în acest conflict militar, ci doar pe plan diplomatic, cerând explicaţii regelui maghiar ce a dus o campanie agresivă împotriva unui vasal al său, apelând şi la autoritatea Papei de la Roma. Apoi, el a confirmat vasalitatea faţă de regele polon, prin delegaţii săi, dar a refuzat să se prezinte personal la Liov (numit astfel de moldoveni, Lvov – de slavi, şi Lemberg – de austrieci) ca să presteze omagiul, invocând pericolul unui atac otoman, maghiar sau muntean.

Alt vector important al politicii externe moldovene şi europene, în ansamblu, era orientat spre sud, în Balcani, unde, către mijlocul sec. XV, s-a produs instaurarea definitivă a dominaţiei otomane. Drept continuare a chemării Papei Eugeniu al IV-lea (1448) şi în scopul organizării cruciadei antiotomane, susţinute de Iancu de Hunedoara şi indirect de Petru al II-lea în Moldova şi Bogdan al II-lea (tatăl lui Ştefan al III-lea), a urmat apelul Papei Pius al II-lea (1459) la o nouă cruciadă antiotomană, numită în relaţiile internaţionale *Cruciadă târzie*. Anume în condiţiile pericolului otoman iminent pentru această zonă a Europei, regele maghiar M.Corvin s-a convins că era mai bine să colaboreze cu domnitorul în contracararea lui şi, la 12 iulie 1475, au încheiat tratatul de alianţă antiotomană. Deşi domnitorul n-a reuşit să organizeze o puternică alianţă antiotomană, sultanul Mahomed al II-lea, în 1475, a concentrat o puternică armată şi a atacat Moldova, lupta decisivă ce s-a dat la Vaslui (10 ianuarie 1475) şi s-a încheiat cu victoria lui Stefan al III-lea fiind o victorie de răsunet în întreaga Europă. Însă în 1479, după un război de 16 ani cu otomanii, Veneţia a încheiat pace cu dânşii, iar regele Ungariei a făcut acelaşi lucru în 1483. În această situaţie, după o campanie otomană

maritimă şi terestră, organizată de sultanul Baiazid al II-lea, Moldova a pierdut Chilia şi Cetatea Albă [3, p.43-58]. Ştefan al III-lea a încercat să obţină ajutor militar de la poloni şi, în acest scop, la 15 septembrie 1485, la Colomeea, personal a depus jurământ de vasalitate regelui Poloniei, Cazimir cel Mare. Însă a înţeles că lupta antiotomană nu mai avea sorţi de izbândă şi, în anul 1487, a încheiat şi el un Tratat de pace cu ei.

Domnitorul a iniţiat un vector nou în politica sa externă orientat spre Estul Europei. Printre noii actori ai diplomaţiei apar Rusia Moscovită şi unele entităţi din Crimeea (Principatul Mangup, Hanatul tătăresc). Ştefan cel Mare a valorificat în interese de stat potenţialul unor alianţe dinastice: iniţial, cu suveranii Rusiei Kievene (1463), apoi cu cei ai Principatului Mangup (1472) şi Rusiei Moscovite (1482), căsătorindu-se chiar cu o principesă de sorgintie bizantină. Însă printre cei mai prolifici subiecţi ai alianţelor dinastice ale Moldovei se evidenţia moştenitorul tronului Rusiei, Ivan cel Tânăr (15.02.1458-7.03.1490)[4].

Drept concluzii, vom menţiona că victoriile diplomatice şi politico-militare din glorioasa domnie a lui Ştefan cel Mare au asigurat stabilitate şi dezvoltare Moldovei. El a ştiut să profite mereu de conjunctura internaţională pentru a oferi ţării sale o poziţie favorabilă în contextul transformărilor politice şi militare care s-au succedat în această parte a Europei în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Pe plan extern, a obţinut importante succese în relaţiile cu ţările din imediata vecinătate, ca şi cu Imperiul Otoman, reuşind să se impună ca un remarcabil strateg şi diplomat (soţiile din alianţele dinastice erau de rang princiar, descendente din mari familii domnitoare).

Referinţe:

1. *Istoria României*. Bucureşti: Ed. Enciclopedică, 1998.
2. BRĂTIANU, Ch. A se vedea: *Marea Neagră.* Iaşi: Polirom, 1999. 504 p.
3. CRISTEA, O., PIENARU, N. Campania otomană din 1484. Mărturia lui Ibn Kemal. În*: Analele Putnei*, 2012, vol.VIII.
4. ANTON, M., ANGHEL, F. *Vecinătăţi şi ziduri. Români şi ruşi (secolele XVI-XXI).* Târgovişte, 2013.